

og prikke, dvs. har skullet fremstille historien som en specifik evolution, hvad der på baggrund af dels materialets omfang, dels den informationsmængde, man kan hente ud af fundene fra fortiden, har været umulig. Eller også har han måttet bruge den abstraherede generelle evolution, som mere udsiger noget om kolonialismens transformation af amerikanske, asiatiske og afrikanske samfund, end den udsiger noget om fortiden. Det er faktisk også på denne baggrund, at man skuffes over bogen. I de antropologiske evolutionskonstruktioner er der totalt abstraheret fra tid og rum, hvorfor man med spænding kaster sig over Jørgen Jensens bog for evt. her at finde en korrektion til den antropologiske ideologi, da arkæologiens mulighed jo netop er at fremstille historien/evolutionen uden disse abstraktioner.

På trods af min kritik af forskellige teoretiske tiltag i Jørgen Jensens bog vil jeg afslutningsvis igen fremhæve, at bogen både er meget spændende at læse, da den ikke blot giver en bred indsigt i det materiale, som arkæologien har fremdraget fra de tidligste tider, men også viser, hvorledes man kan hente stadig flere informationer ud af de gjorte fund ved at kombinere forskellige videnskaber. Ud over de egentlige materielle efterladenskaber har man nu både en sikker fornemmelse af den klimatiske udvikling i hele den beskrevne periode og af den naturmæssige. Ved forskellige målinger kan man finde frem til hvornår, hvordan og hvor meget mennesket har interverneret i de naturlige forhold, ligesom disse erkendelser igen virker tilbage og øger mulighederne for at »få tingene til at tale«. Endelig viser bogen klart, at på trods af at udenforstående kan have en fornemmelse af, at arkæologerne efterhånden må have gravet landet tyndt, så er der stadig meget store huller, tids-

mæssigt såvel som geografisk i tilvejebringelsen af arkæologisk materiale.

Jørgen Jensens opgave har været at forbinde en række små øer af viden i et større og ret ukendt ocean, og dette er lykkedes i overordentlig høj grad, og endog på en så læservenlig måde, at bogen kan fange den, som kun har et folkeskole-kendskab til vor tidligste forhistorie. Samtidig har Jørgen Jensen taget et af de første skridt til at udvikle arkæologien i samfundsvidenskabelig retning; for mig at se vil denne bog derfor nok få sin hovedbetydning i, at det i det videre arbejde med en rekonstruktion af forhistorien ud fra samfundsvidenskabelige teoretiske udgangspunkter bliver denne bog, man kommer til at tage udgangspunkt i og forholde sig til. At starte en så vigtig debat er ofte vigtigere end at have sagt det rigtige, uden at nogen har opdaget det.

Ole Høiris

Danmarkshistorien, Oldtiden. – Jørgen Jensen: *Bronzealderen*, 2 bind. Lone Hvass: *Jernalderen*, 2 bind. – (Sesam, 1979-1981).

Med 2 bind omhandlende Danmarks bronzealder startede i efteråret 1979 udgivelsen af et 8 binds værk om Danmarks oldtid. I foråret 1980 kom de 2 bind om jernalderen, og værket forventes afsluttet i løbet af 1981 med behandling af stenalder og vikingetid.

Ikke siden udgivelsen af Johannes Brøndsteds storværk »Danmarks Oldtid« har man set en samlet udgivelse om dette emne, og i det store hele har man vel egentlig også anset en sådan udgivelse for en umulighed i dag. Det er derfor med forventning og nogen skepsis, man kaster sig over de foreliggende bind af den nye danmarkshistorie, der fra forlagets side loves at inde-

holde ikke blot en bred fyldestgørende samfundsbeskrivelse, men også oversigt over dateringsmetoder, tidssammenstillingsoversigter, registre over berømte fund, systematisk opslagsregister samt litteraturlister.

Lad det være sagt med det samme, at hvis man tager forlagets løfter alvorligt og i øvrigt har Johannes Brøndsted i tankerne, så lever den nye danmarkshistorie ikke op til forventningerne. Derimod er der straks mere reel viden at hente om værkets intentioner i de ord, Jørgen Jensen udtalte til TV-Avisen i anledning af bronzealderbindenes udgivelse. Jørgen Jensen sagde da, at det nye værk mest var et svar på den kritik, der ofte fremføres, at forskere ikke magter at fremlægge deres resultater så tilpas populært, at andre end eksperter kan have noget ud af at læse dem. Hvis værket altså skal anskues som en popularisering af nyere forskningsresultater, så må man indrømme, at sjældent er dette gjort så smukt og så let fatteligt som med disse bind. Efter min mening er den nye danmarkshistorie dog hverken en videreførelse af de Johannes Brøndsted'ske traditioner eller udelukkende en popularisering af emnet. Værket lader sig ikke indpasse i nogen almindelig kendt kategori, idet angrebsvinklerne til stoffet er forfriskende nye og meget dristige.

Værket er i bund og grund inspireret af det nybrud i den arkæologiske forskning, som har fundet sted i den sidste halve snes år, hvor forskere for alvor har søgt at bringe de arkæologiske data til at fortælle om de samfund, de er produkter af. Målet har været at gøre arkæologien til en social videnskab ved at beskrive menneskelige relationer i forhold til de naturskabte, teknologiske og sociale forudsætninger før og nu – ja, i grunden til alle tider.

De fire foreliggende bind har to for-

fattere, men angrebsvinklerne til stoffet er ens, og man oplever derfor ikke det store brud i den kronologisk fremadskridende beretning. De forskelle, der findes i udtryksform og i disposition af stoffet, opvejes af det store specialkendskab til de respektive oldtidsperioder, som de to forfattere er i besiddelse af. Ensartetheden sikres desuden af illustrationerne og af det sikre layout. Flemming Bau's tegninger er mere præcise end noget fotografi, og han er ikke bange for at lægge tolkninger ind i sine billeder.

I det hele taget er både forskere og tegner dristigt frie i tolkningerne. Det medfører dog, at man som fagmand ofte må melde fra og vedstå, at man ikke kan godtage alle de fremlagte tolkninger. Visse dele af teksterne og tegningerne ligner for påfaldende det 20. århundredes kærnefamiliedrøm om en idyllisk, naturnær fortid, men man lægger de kritiske bemærkninger bort i en ren og skær befrielse over, at det endelig er lykkedes at frembringe et modigt og forskningsmæssigt gedigent modstykke til de senere års mange befamlende pædagogiske forsøg på at iklæde fortidens mennesker kød og blod. Omkring århundredskiftet turde forskerne godt lave samfundsbeskrivelser, og tegnere som Lorenz Frølich og Louis Moe ætsede situationsbilleder ind i vore hukommelser. Senere tiders kritik pillede ganske vist troværdigheden af den tids modeller, og det samme vil naturligvis til en vis grad blive den nye danmarkshistories skæbne, men der er ingen grund til at afholde sig fra at give et udtryk for vor tids viden, selv om man erkender de mange sorte områder på landkortet, som fremtidens forskning måske kan belyse.

Vi har fået en ny danmarkshistorie med streg under ny, og det er der grund til at glædes over – ikke mindst

fordi den nye historie videregiver gamle forskningstraditioner i dristighed og visioner.

Lene Rold

Karen-Hanne Nielsen: *Kvindedragten fra Skrydstrup. Beretning om en ny rekonstruktion af en 3000 år gammel dragt.* (Haderslev Museum, 1979). 24 s.

Det er prisværdigt, at Haderslev Museum i dets nye bygning har villet vise en rekonstruktion af Sønderjyllands berømte bronzealderpigens dragt. Dette så meget mere som der altid vil kunne tilføjes nye erfaringer, når der som her af Sonning Fonden stilles midler til rådighed, der muliggør de mange forsøg med materiale og teknik. Og dette er da også lykkedes. Når det er sagt, er der vel ingen tvivl om, at de implicerede tekstilhåndværkere med Karen-Hanne Nielsen i spidsen tillige har gjort sig dejligt og selv har fået megen viden med på vejen.

Erna Lorenzen

Danmarks Kirker. Århus amt, 15. hefte (kirker og kirkegårde i Århus by). 73 s. 16. hefte (Skejby, Lisbjerg, Åby). (G. E. C. Gads Forlag. U.å.). 87 s.

Domkirken og Vor Frue kirke er de eneste gamle kirker, der nu er bevaret i Århus. Hertil kan føjes den lille kirkesal, der er indrettet i Frue klostervestfløj, men den er først langt senere blevet udstyret til kirkelig brug og kaldes med begrundet forsigtighed ikke kirke, ligesom rummets anvendelse, da dominikanerne ejede klostret, ikke nærmere kan bestemmes. Siden reformationen har der imidlertid været en særskilt kirkelig betjening for stiftel-

sens beboere, og dele af inventaret kan føres tilbage til det 16. århundrede; men skønt den lille menighed har ført en ambulans tilværelse inden for klostrets mure, så har minderne om dens fortid dog med rette fået sin plads i beskrivelsen.

Om de nedrevne kirker kan der ikke siges meget. Bedst oplyst er Sct. Olufs kirke, af hvis kirkegård endnu en stump er bevaret med flere gravminde, deriblandt en af de sjældne gravplader af norsk støbejern, og en anden bevares i »Den gamle By«. På kirkegården står desuden det 1847 opstillede kors, som har erstattet ældre og angiveligt, men måske med urette skal være rejst til minde om den hellige Niels. Helt forsvundet er Vor Frue kirke, der vist har ligget på Brobjerg, og hvis navn lige efter reformationen blev overført til dominikanernes. På Brobjerg er der også fundet rester af karmeliternes kirke, der som forgænger har haft et Sct. Jørgens kapel. Helt forsvundet er kirken til Sct. Karens gård, der har ligget i Vestergade, og et Helligånds kapel i Immervad. For et Hellig Kors kapel, der nævnes omkr. 1500, er beliggenheden ganske usikker. Det er påfaldende, at Århus i modsætning til Ribe og Viborg kun har haft få kirker og helt mangler den rige sognedeling, som kendes i de to andre stiftsbyer, skønt det kirkelige liv vel næppe har været fattigere end de andre steder.

De tre kirker i Skejby, Lisbjerg og Åby har alle før reformationen på en eller anden måde været knyttet til domkirken, men fik senere en forskellig skæbne. Værst er det gået ud over kirken i Åby, som blev nedrevet 1872, mens de to andre har kunnet nøjes med mere eller mindre gennemgribende udbedringer. Det er ikke kirkerne, der kræver opmærksomhed, men deres inventar, krucifikset fra Åby og det